

Målnummer:	6713-09	Avdelning:	1
Avgörandedatum:	2010-09-27		
Rubrik:	Synnerliga skäl för avslutande av pensionssparande i förtid har ansetts föreligga då pensionsspararens ekonomiska situation föranlett allvarliga psykiska problem (I) men inte då en utbetalning av pensionsmedlen skulle leda till enbart en tillfällig och partiell förbättring av pensionsspararens ekonomiska situation (II).		
Lagrum:	58 kap. 18 § andra stycket och 32 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229)		
Rättsfall:			

REFERAT**I**

Skatteverket avlog genom beslut den 22 maj 2009 A.M:s ansökan om dispens för avslutande av pensionssparkonto hos Nordea Bank AB genom utbetalning i förtid. Som skäl för beslutet angavs bl.a. följande. A.M. har hänvisat till att han har stora ekonomiska problem och riskerar att inom kort förlora sitt hus. Vid registerkontroll framkom att A.M. har 659 645 kr i skulder till Kronofogdemyndigheten. Värdet av pensionssparavtalet var den 29 april 2009 17 277 kr. Vid en beviljad dispens ska banken göra ett skatteavdrag på 30 procent. Därutöver tillkommer eventuell uttagsavgift. Det belopp som då skulle utbetalas efter avdragen understiger vida A.M:s skuld till Kronofogdemyndigheten. En dispens och utbetalning av pengarna medför inte att han får en långsiktig lösning på sina ekonomiska problem. Enligt Skatteverkets bedömning har A.M. inte visat att det föreligger sådana synnerliga skäl, enligt lagstiftarens intentioner, som bör medföra att dispens medges för avslutande av hans pensionssparkonto i förtid. Den tilltänkta användningen av sparmedlen, att betala skulder, är inte sådan att den i sig motiverar tillstånd till förtida uttag av medlen på A.M:s pensionssparkonto. Han har inte heller visat att en förtida utbetalning är avgörande för att undvika personlig konkurs eller skulle innebära en möjlighet till en sanering av hans aktuella ekonomi, som det vore stötande att inte tillåta.

A.M. överklagade Skatteverkets beslut hos länsrätten och yrkade bifall till sin ansökan om dispens. Till stöd för överklagandet anförde han bl.a. följande. Av hans skuld hos kronofogden på 659 645 kr är 465 000 kr beloppet på det hypotekslån som han har på sitt hus och 70 000 kr ett personlån hos Nordea. Då hans hypotekslån tyvärr hamnat hos inkassobolag och han är sjukskriven med en låg sjukersättning (4 200 kr per månad) så har han ingen möjlighet att uppfylla de krav Nordea ställt för att ta tillbaka honom som kund. Det innebär att Nordea vill se en summa kontanter för att hans ärende ska återkallas från inkassobolaget. En eventuell utbetalning skulle oavkortat gå till Nordea som efter det skulle ta upp en diskussion med honom om att återigen bli deras kund och då även få behålla hemmet som betyder mycket för honom. Det skulle även öppna möjligheten att genomföra den framtidsplan och dagdröm han har, vilket är att bygga ut sitt garage och starta upp sin verksamhet igen hemma på egen mark.

Skatteverket bestred bifall till överklagandet.

Länsrätten i Södermanlands län (2009-08-07, ordförande Sohl) yttrade:

Skatteverket får enligt 58 kap. 32 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229), 1L, medge att kontot avslutas genom en utbetalning i förtid, om pensionsspararen är på obestånd och genom en utbetalning kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl. - Av förarbetena (prop. 1992/93:187 s. 205) framgår bl.a. följande. Dispensregeln kräver synnerliga skäl och är avsedd att tillämpas när en utebliven utbetalning närmast framstår som stötande. Det är således inte tillräckligt för dispens att den skattskyldige hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och förhållandena är ömmande. Dispensprövningen bör, mot bakgrund av att reglerna avser ett långsiktigt pensionssparande, vara starkt restriktiv. - Av utredningen i målet framgår bl.a. att värdet på A.M:s pensionssparkonto den 29 april 2009 uppgick till 17 277 kr. - Länsrätten gör följande bedömning. - Att den skattskyldige hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och att förhållandena är ömmande är inte tillräckligt för att medge dispens för avslutande av pensionssparkonto genom en utbetalning i förtid. A.M. har i dagsläget en skuld hos Kronofogden på över 650 000 kr. Det belopp han skulle erhålla genom en utbetalning av sparmedlen på hans pensionssparkonto skulle med hänsyn till den stora skuldbördan enligt länsrättens mening inte innebära en varaktig lösning på A.M:s ekonomiska problem. Synnerliga skäl för avslutande av pensionssparkontot föreligger ej. Vad A.M. har anfört föranleder ingen annan bedömning. Överklagandet ska därmed avslås. - Länsrätten avslår överklagandet.

A.M. överklagade länsrättens dom och anförde i huvudsak följande. Det belopp han efter skatt kan få ut vid ett förtida avslutande av pensionssparkontot, ca 11 750 kr, behöver han för att åter kunna bli kund hos Nordea vilket i sin tur skulle möjliggöra att han kan behålla sitt hus som han köpte 1997 och som han renoverat själv. - Till stöd för sin ansökan åberopade och ingav A.M. ett läkarintyg från psykiatriska kliniken, psykiatriska öppenvårdsmottagningen i Trollhättan. Av intyget framgår det bl.a. följande.

A.M. hamnade i början av år 2009 i en svår ekonomisk situation som slutade med att hans hus skulle säljas på exekutiv auktion. Detta utlöste en allvarlig krisreaktion med uttalade självmordstankar och planer vilket gjorde att han i februari blev omhändertagen med vårdintyg på psykiatrisk avdelning. Han har utvecklat tvångstankar angående huset. Att försöka rädda huset blev hans enda mål. Med hjälp av psykiatriska klinikkens kurator har han försökt olika alternativ för att rädda huset. Olika medicinförsök har inte visat någon förbättring. Han är fortfarande i psykisk obalans med framförallt nedstämdhet, uppgivenhet, hopplöshet, ökad ångest, sömnstörningar, koncentrationssvårigheter, initiativlöshet, allvarligt uttalade suicidtankar och planer, m.m. Han gjorde ett suicidförsök i juli 2009 som slutade med ett nytt vårdtillfälle på psykiatriska kliniken med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård. Suicidrisken bedöms som hög ifall han exponeras till negativa besked relaterade till huset. Tillsammans med kuratorn har han kommit överens med banken att han kan rädda huset om han betalar in 20 000 kr och därefter delbetalar varje månad. Utifrån alla dessa uppgifter är rekommendationen att han bör få avsluta pensionssparkontot i förtid. Suicidrisken bedöms som hög ifall han exponeras till negativa besked relaterade till huset.

Skatteverket bestred bifall till överklagandet och anförde i huvudsak följande. Det framgår inte hur den ekonomiska lösningen med banken är tänkt att genomföras eller om det finns någon betalningsplan. Även om banken drar tillbaka sitt krav som ligger hos Kronofogdemyndigheten så återstår en stor skuldbörda hos Kronofogden. Även om det framgår att A.M:s ekonomiska situation är allvarlig och förhållandena är ömmande så är det inte tillräckliga skäl för dispens. Det framgår inte heller att han är på obestånd och kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller att han kan få en sanering av sin ekonomi som det vore stötande att inte tillåta. Allvarlig sjukdom är i sig inte tillräckliga skäl för att bevilja förtida uttag. Det strider mot grunderna för pensionssparande och bör inte anses som synnerliga skäl. Däremot kan dispens

medges för palliativ vård i livets slutskede om utgifter för vård kan anses befogade. I sådana fall kan det anses vara stötande att inte medge dispens. Bedömningen av synnerliga skäl ska i första hand ta sikte på ett ekonomiskt behov av att få ut pensionssparandet i förtid.

A.M. tillade i huvudsak följande. Han har inte tidigare varit i dröjsmål med betalningar. Att han nu hamnat i dröjsmål beror helt och hållet på sjukdom och att han vid tiden för insjuknandet drev näringsverksamhet och inte fick den sjukpenning han annars skulle ha varit berättigad till.

Kammarrätten i Stockholm (2009-11-05, Eke, referent, Loman) yttrade: Av 58 kap. 32 § andra stycket IL framgår bl.a. att medgivande till att ett pensionssparkonto avslutas genom en utbetalning i förtid får ges om pensionsspararen är på obestånd och genom en utbetalning kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl. - Av det i målet ingivna läkarintyget framgår att A.M:s ekonomiska problem har en extremt allvarlig inverkan på hans psykiska hälsa. I förevarande fall är dock det belopp A.M. skulle få ut efter avdrag för skatt om dispens medges klart understigande det belopp om 20 000 kr som han uppgett att han behöver för att bli kund hos banken igen. Det framgår inte hur han skulle finansiera resterande del av de 20 000 kr eller löpande delbetalningar till banken. A.M. har också andra skulder hos Kronofogdemyndigheten än skulderna till banken. Vid dessa förhållanden framstår inte en dispens som en verksam åtgärd för att minska den extremt allvarliga negativa påfrestning som hans ekonomiska problem medför på hans psykiska hälsa. Inte heller i övrigt har det framkommit något som enligt kammarrättens mening utgör synnerliga skäl att medge den begärda dispensen. Överklagandet ska därför avslås. Kammarrätten avslår överklagandet.

Kammarrättslagmannen Lindgren var av skiljaktig mening och anförde följande. Med hänsyn till vad som framkommit om A.M:s psykiska hälsa och ekonomiska förhållanden anser jag att det föreligger sådana synnerliga skäl som krävs för att dispens ska medges.

A.M. överklagade kammarrättens dom hos Regeringsrätten. Han anförde därvid i huvudsak följande. Kronofogden har efter kammarrättens dom stoppat den exekutiva försäljningen av hans fastighet. Med hjälp av pengar från sin familj har han gjort inbetalningar till Kronofogden och ett inkassobolag om 18 800 kr respektive 106 200 kr. Tack vare inbetalningarna har han nått en uppgörelse med inkassobolaget innebärande att han från den 30 december 2009 t.o.m. den 26 maj 2010 ska betala 2 000 kr i månaden och därefter 10 000 kr i månaden. Skulden till inkassobolaget uppgår till sammanlagt 411 000 kr. Han har genom omprövning fått sin sjukpenninggrundande inkomst ändrad och denna baseras nu på en jämförelseinkomst om 264 000 kr per år jämfört med tidigare 120 000 kr per år. Han väntar på en retroaktiv utbetalning avseende tiden den 1 januari-den 11 december 2009. Därefter kommer han att uppbära lite mer än dubbelt så mycket i sjukersättning som tidigare. Det är nu inte realistiskt för honom att uppnå en långsiktig lösning på de ekonomiska problemen.

Skatteverket bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. Av uttalanden i förarbetena till dispensbestämmelsen (prop. 1993/94:85 s. 52 f. och prop. 2005/06:124 s. 95) får anses framgå att det finns två typer av situationer där dispens kan medges. Den ena situationen är då pensionsspararen är på obestånd och en förtida utbetalning är helt avgörande för att undvika en personlig konkurs, den andra då omständigheterna är så säregna att dessa förenat med ett trängande ekonomiskt behov av pensionskapitalet innebär att ett upprätthållande av utbetalningsförbudet framstår som direkt stötande. Det ligger i sakens natur att en sådan "säkerhetsventil" ska användas mycket restriktivt. A.M. har som grund för sin dispensansökan åberopat stora ekonomiska problem och att han inom kort riskerar att förlora sitt hus. Utredningen visar att värdet av

pensionssparavtalet, 17 277 kr, vida understiger A.M:s skuld till Kronofogden. A.M. har i kammarrätten gett in ett läkarintyg som visar att de ekonomiska problemen har en extremt allvarlig inverkan på hans psykiska hälsa. Av vad som anförts i Regeringsrätten tycks framgå att risken för att han kommer att förlora sitt hus har minimerats eller åtminstone reducerats och att den ekonomiska situationen har förbättrats. Hur hans hälsotillstånd är i dagsläget är oklart. A.M. kan anses ha hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och förhållandena kan sannolikt också bedömas som ömmande. Ömmande förhållanden är dock inte i sig tillräcklig grund för dispens. Att A.M. skulle vara på obestånd förefaller inte ha gjorts gällande. Frågan är därför om det föreligger synnerliga skäl för att medge en förtida utbetalning från pensionssparkontot. I förarbetena anges att det föreligger synnerliga skäl om inlåsnings av kapitalet framstår som direkt stötande. Vad som kan anses som stötande är ytterst subjektivt och lämnar stort utrymme för olika bedömningar. Av Skatteverkets avgöranden framgår att dispens, förutom i rena obeståndssituationer, också medgetts vid svår sjukdom och vid mycket speciella personliga förhållanden.

Regeringsrätten (2010-09-27, Sandström, Dexe, Kindlund, Jermsten, Stenman) yttrade: Skälen för Regeringsrättens avgörande. Enligt 58 kap. 32 § första stycket IL får ett pensionssparkonto avslutas genom en utbetalning i förtid om behållningen uppgår till högst 30 procent av prisbasbeloppet. Om behållningen är högre, dock högst ett prisbasbelopp, får utbetalning i förtid ske under förutsättning att kontot inte är förenat med ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande och inbetalning på kontot inte har gjorts under de senaste tio åren.

I andra fall får, enligt paragrafens andra stycke, Skatteverket medge att kontot avslutas genom utbetalning i förtid, om pensionsspararen är på obestånd och genom en utbetalning kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl (s.k. dispens).

Med obestånd avses att gäldenären inte rätteligen kan betala sina skulder och att denna oförmåga inte är endast tillfällig, jfr 1 kap. 2 § andra stycket konkurslagen (1987:672).

Frågan i målet är om det finns skäl att medge att A.M. får avsluta pensionssparkontot genom en förtida utbetalning enligt 58 kap. 32 § andra stycket IL. Kapitalet på pensionssparkontot uppgick under våren 2009 till 17 277 kr.

Särskilda skatteregler om återköp av pensionsförsäkring infördes år 1976. I samband med införandet av det individuella pensionssparandet år 1994 intogs motsvarande bestämmelser i detta sparande samtidigt som reglerna stramades upp så att förtida utbetalning från ett pensionssparkonto respektive återköp kunde medges endast om det fanns synnerliga skäl. I motiven till ändringen framhölls bl.a. följande. Uppstramningen markerade att pensionssparandet var ett långsiktigt bundet sparande som genom inskränkningarna i rätten att förfoga över medlen motiverade skattesubventionen. Avsikten var att dispensprövningen skulle vara starkt restriktiv. Eftersom dispensregeln kräver synnerliga skäl är den avsedd att tillämpas när en utebliven utbetalning närmast framstår som stötande. Att den skattskyldige hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och förhållandena var ömmande ansågs inte vara tillräckligt. De omständigheter som kunde ligga till grund för en dispens borde vara sådana att risken för att de skulle uppkomma inte rimligen kunnat förutses av försäkringstagaren. Dispensgrunden var avsedd som en "säkerhetsventil" i fall då mer säregna förhållanden medför ett uppenbart och trängande behov av pensionskapitalet (prop. 1992/93:187 s. 205 och prop. 1993/94:85 s. 52 f.).

Dispensreglerna fick sin nuvarande lydelse år 2006 i samband med att ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande genomfördes, varvid bl.a. följande anfördes i förarbetena. En gäldenärs tillgångar i form av pensionsförsäkringar kunde leda till att skuldsanering nekades, trots att de

medel som sparats inte kunde tas i anspråk för betalning till borgenärerna. Det var därför lämpligt att tydligt reglera att dispens för återköp skulle meddelas i de fall då försäkringstagaren är på obestånd och denne genom ett återköp kunde komma i fråga för en skuldsanering. Dispensmöjligheten borde inte begränsas till de fall där en skuldsanering utgör den varaktiga lösningen på gäldenärens ekonomiska problem utan även kunna omfatta lösningar i form av frivilliga uppgörelser. Det måste dock kunna antas att ett återköp skulle underlätta en sådan uppgörelse eller ett sådant beslut. Motsvarande gällde i fråga om avslutning av pensionssparkonto i förtid (prop. 2005/06:124 s. 65 ff. och 95).

Av registerutdrag från maj 2009 framgår att A.M. hade ett tjugotal mål aktuella hos Kronofogden avseende skulder om sammanlagt 659 645 kr och att han vid utredning i juni 2008 saknade utmätningsbara tillgångar.

Regeringsrätten gör följande bedömning.

A.M:s skulder uppgår till betydande belopp och det står klart att han inte har kunnat betala sina skulder i rätt tid och att denna oförmåga inte är enbart tillfällig. Han får därför anses vara på obestånd.

En utbetalning av medlen på pensionssparkontot skulle ge A.M. möjlighet att betala en liten del av sina skulder, vilket skulle innebära endast en marginell förbättring av hans ekonomiska situation. En utbetalning av kontomedlen skulle därför inte kunna leda till en varaktig lösning på hans ekonomiska problem.

Av det läkarintyg som A.M. gav in i kammarrätten framgår bl.a. följande. Problemet med det egna företaget och hotet om exekutiv försäljning av hans hus utlöste en krisreaktion hos A.M. med uttalade tankar på självmord, vilket medförde att han vid två tillfällen under år 2009 var föremål för intagning på psykiatrisk klinik med stöd av vårdintyg. A.M. har utvecklat tvångstankar angående sitt hus och det har blivit hans enda mål att rädda detta och även ett första steg i hans framtid. Han har pendlat i humöret från extrem uppvarvning och agitation till apati och uppgivenhet. Medicinering har inte förbättrat hans tillstånd. A.M. är fortfarande i psykisk obalans och har uttalade suicidtankar, vilket understryks av det självmordsförsök han gjorde under sensommaren 2009. Han är inte arbetsför och kräver stora insatser från psykiatrin. Risken för självmord bedöms som hög om han får negativa besked relaterade till huset och en utbetalning från pensionssparkontot kommer att vara ett positivt steg i hans behandling.

I målet är klarlagt att A.M. har utvecklat tvångstankar kring möjligheterna att behålla sitt hus. Det är också utrett att han betraktar en utbetalning från pensionssparkontot som ett avgörande led i hans strävanden att få behålla huset och att det skulle kunna försämra hans psykiska tillstånd om han nekas dispens. Mot bakgrund av omständigheterna framstår det enligt Regeringsrättens mening som stötande att inte medge att hans pensionssparkonto får avslutas i förtid. Regeringsrätten anser således att det föreligger synnerliga skäl för dispens. Överklagandet ska därför bifallas.

Regeringsrättens avgörande. Regeringsrätten bifaller överklagandet och förordnar att A.M:s pensionssparkonto (kontonumret här utelämnat) i Nordea Bank AB får avslutas genom utbetalning i förtid.

II

Skatteverket avskog genom beslut den 24 augusti 2009 M.O:s ansökan om dispens för återköp av pensionsförsäkring hos Folksam. Som skäl för beslutet anfördes bl.a. följande. M.O. har hänvisat till att hon har en hyresskuld på 8 440 kr och en elskuld på 5 000 kr. Hon har även åberopat att hennes man varit sjukskriven och att två av hennes söner är arbetslösa. Hon har också angett att hon mår dåligt på grund av de ekonomiska problemen. Enligt Skatteverkets bedömning har M.O. inte visat att hon är på obestånd och genom en

utbetalning i förtid kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller att det föreligger sådana synnerliga skäl som bör medföra att dispens medges för ett återköp av hennes pensionsförsäkring. Den tilltänkta användningen av en återköpt pensionsförsäkring är inte sådan att den i sig motiverar tillstånd till ett återköp. Hon har inte heller visat att ett återköp är avgörande för att undvika personlig konkurs eller skulle innebära en möjlighet till en sanering av sin aktuella ekonomi, som det vore stötande att inte tillåta.

M.O. överklagade Skatteverkets beslut hos länsrätten och yrkade bifall till ansökan om återköp av pensionsförsäkringen. Till stöd för överklagandet anförde hon bl.a. följande. Hon är i akut behov av att få sina pensionspengar. Om hon inte får pengarna inom en snar framtid kommer elen stängas av och hon och familjen kommer att bli vräkta från bostaden och hamna på gatan. Folksam har ingenting emot att hon redan nu får tillgång till sina pengar.

Skatteverket bestred bifall till överklagandet.

Länsrätten i Södermanlands län (2009-10-06, ordförande Sohl) yttrade: Av 58 kap. 18 § inkomstskattelagen (1999:1229), IL, framgår bl.a. följande. En pensionsförsäkring får återköpas trots bestämmelserna i detta kapitel, om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 30 procent av prisbasbeloppet. Återköp får också ske om

1. det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst ett prisbasbelopp,
2. försäkringen inte är förenad med ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande, och
3. premier för försäkringen inte har betalats under de senaste tio åren.

I andra fall får återköp medges av Skatteverket, om försäkringstagaren är på obestånd och genom ett återköp kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl. Detta gäller dock endast om återköp får ske enligt försäkringsavtalet och försäkringstekniska riktlinjer. - Av förarbetena (prop. 1993/94:85 s. 52 f.) framgår bl.a. följande. Rekvisitet synnerliga skäl innebär att dispensprövningen ska vara starkt restriktiv. - Dispensregeln är avsedd att tillämpas när en utebliven utbetalning närmast framstår som stötande. Det är inte tillräckligt för dispens att den skattskyldige hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och förhållandena är ömmande. De omständigheter som kan ligga till grund för en dispens bör vara sådana att risken för att de ska uppkomma rimligen inte kunnat förutses av försäkringstagaren. - Dispensgrunden är avsedd som en "säkerhetsventil" i fall då mer säregna förhållanden medför ett uppenbart och trängande behov av pensionskapitalet. Dispensmöjligheten syftar således till att avhjälpa en inlåsnings av kapitalet som annars framstår som direkt stötande. Förutsättningar för dispens kan föreligga om försäkringstagaren kan visa att han är på obestånd och att ett återköp är helt avgörande för möjligheten att undvika personlig konkurs. - Av utredningen i målet framgår bl.a. att försäkringskapitalet på M.O:s pensionsförsäkring den 1 januari 2008 uppgick till 81 076 kr före skatt. Utdrag från Kronofogden den 24 augusti 2009 visar att M.O. har som enskilda mål, förfallna skulder på 105 128 kr. - Länsrätten gör följande bedömning. - M.O. har i överklagandet anført att hon behöver använda sina pensionspengar till att betala förfallna räkningar. Hon har även anført att hon riskerar att bli vräkt från sin bostad och att elen kommer att stängas av. Att den skattskyldige hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och att förhållandena är ömmande är dock inte tillräckligt för att medge dispens för återköp av pensionsförsäkring. I målet har inte visats att M.O. är på obestånd och genom ett återköp kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem. Synnerliga skäl för förtida återköp av pensionsförsäkring föreligger inte. Vad M.O. har anført föranleder ingen annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås. Länsrätten avslår överklagandet.

M.O. överklagade länsrättens dom hos kammarrätten och anförde i huvudsak

följande. Det ligger ett rekommenderat brev från HSB på posten. Det är ett vråkningsbeslut. De har ingenstans att bo efter den 1 november. Hennes man har inte orkat hämta ut det. Hon själv bara gråter nu. Får hon inte sina pengar så tar hon sitt liv. Hon orkar inte leva om de blir vräkta. Då får någon annan förklara för hennes 17-åriga son.

Kammarrätten i Stockholm (2009-10-16, Sundlöf, Eke, referent, Johansson) yttrade: Vad M.O. anfört och vad som i övrigt framkommit i målet föranleder inte kammarrätten att göra någon annan bedömning än den underinstanserna gjort. Överklagandet ska därför avslås. - Kammarrätten avslår överklagandet.

M.O. fullföljde sin talan hos Regeringsrätten och anförde bl.a. följande. Hon började spara i pensionsförsäkringen år 1991 och slutade för sex-sju år sedan eftersom hon då inte längre hade råd att fortsätta sparandet. Hon har ett stort behov av att omedelbart få ut pengarna från pensionsförsäkringen eftersom hennes ekonomiska situation är mycket ansträngd. De ekonomiska svårigheterna gör att hon mår dåligt och hon har haft tankar på självmord. Hon har fått besked om att hon kan bli vräkt från sin lägenhet och få elen avstängd på grund av obetalda skulder för lägenhetshyra och elkostnader. Hon kan inte betala skulderna. Socialtjänsten säger att hon inte har rätt till ekonomiskt bistånd.

Skatteverket bestred bifall till överklagandet och anförde bl.a. följande. Av uttalanden i förarbetena till dispensbestämmelsen (prop. 1993/94:85 s. 52 f. och prop. 2005/06:124 s. 95) får anses framgå att det finns två typer av situationer där dispens kan medges. Den ena situationen är då försäkringstagaren är på obestånd och ett återköp är helt avgörande för att undvika en personlig konkurs, den andra då omständigheterna är så säregna att dessa förenat med ett trängande ekonomiskt behov av pensionskapitalet innebär att ett upprätthållande av återköpsförbudet framstår som direkt stötande. Det ligger i sakens natur att en sådan "säkerhetsventil" ska användas mycket restriktivt. M.O. har som grund för sin dispensansökan åberopat hyres- och elskulder som uppkommit bl.a. med anledning av att hennes man har varit sjukskriven och hennes söner arbetslösa. M.O. har uppgett att elen kommer att stängas av och att familjen kommer att bli vräkt från sin bostad om hon inte får tillgång till pensionskapitalet. Hon har vidare uppgett att hon mått dåligt på grund av sina ekonomiska problem. M.O. får anses ha allvarliga ekonomiska problem och förhållandena kan sannolikt bedömas som ömmande. Ömmande förhållanden är dock inte i sig tillräcklig grund för dispens. Att M.O. skulle vara på obestånd förefaller inte ha gjorts gällande. Frågan är därför om det föreligger synnerliga skäl för att medge återköp. I förarbetena anges att det föreligger synnerliga skäl om inlåsnings av kapitalet framstår som direkt stötande. Vad som kan anses som stötande är ytterst subjektivt och lämnar stort utrymme för olika bedömningar. Av Skatteverkets avgöranden framgår att dispens, förutom i rena obeståndssituationer, också medgetts vid svår sjukdom och vid mycket speciella personliga förhållanden. Hot om avhysning har inte ansetts utgöra skäl för dispens.

Regeringsrätten (2010-09-27, Sandström, Dexe, Kindlund, Jermsten, Stenman) yttrade: Skälen för Regeringsrättens avgörande. Enligt 58 kap. 18 § första stycket IL får en pensionsförsäkring återköpas om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 30 procent av prisbasbeloppet. Om återköpsvärdet är högre, dock högst ett prisbasbelopp, får återköp ske under förutsättning att försäkringen inte är förenad med ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande och premier för försäkringen inte har betalats under de senaste tio åren.

I andra fall får, enligt paragrafens andra stycke, Skatteverket medge återköp, om försäkringstagaren är på obestånd och genom ett återköp kan få en varaktig lösning på sina ekonomiska problem eller om det i övrigt finns synnerliga skäl. Ett medgivande förutsätter att återköp får ske enligt försäkringsavtalet och försäkringstekniska riktlinjer (s.k. dispens).

Med obestånd avses att gäldenären inte kan rätteligen betala sina skulder och

att denna oförmåga inte är endast tillfällig, jfr 1 kap. 2 § andra stycket konkurslagen (1987:672).

Frågan i målet är om det finns skäl att medge att M.O. får återköpa pensionsförsäkringen med stöd av bestämmelserna i 58 kap. 18 § andra stycket IL. Försäkringskapitalet uppgick vid utgången av december 2008 till 82 556 kr.

Särskilda skatteregler om återköp av pensionsförsäkring infördes år 1976. Genom en lagändring år 1993 stramades reglerna upp så att återköp kunde medges endast om det fanns synnerliga skäl. I motiven till ändringen framhölls bl.a. följande. Uppstramningen markerade att pensionssparandet var ett långsiktigt bundet sparande som genom inskränkningarna i rätten att förfoga över medlen motiverade skattesubventionen. Avsikten var att dispensprövningen skulle vara starkt restriktiv. Eftersom dispensregeln kräver synnerliga skäl är den avsedd att tillämpas när en utebliven utbetalning närmast framstår som stötande. Att den skattskyldige hamnat i allvarliga ekonomiska svårigheter och förhållandena var ömmande ansågs inte vara tillräckligt. De omständigheter som kunde ligga till grund för en dispens borde vara sådana att risken för att de skulle uppkomma inte rimligen kunnat förutses av försäkringstagaren. Dispensgrunden var avsedd som en "säkerhetsventil" i fall då mer säregna förhållanden medför ett uppenbart och trängande behov av pensionskapitalet (prop. 1992/93:187 s. 205 och prop. 1993/94:85 s. 52 f.).

Återköpsreglerna fick sin nuvarande lydelse år 2006 i samband med att ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande genomfördes, varvid bl.a. följande anfördes i förarbetena. En gäldenärs tillgångar i form av pensionsförsäkringar kunde leda till att skuldsanering nekades, trots att de medel som sparats inte kunde tas i anspråk för betalning till borgenärerna. Det var därför lämpligt att tydligt reglera att dispens för återköp skulle meddelas i de fall då försäkringstagaren är på obestånd och denne genom ett återköp kan komma i fråga för en skuldsanering. Dispensmöjligheten borde inte begränsas till de fall där en skuldsanering utgör den varaktiga lösningen på gäldenärens ekonomiska problem utan även kunna omfatta lösningar i form av frivilliga uppgörelser. Det måste dock kunna antas att ett återköp skulle underlätta en sådan uppgörelse eller ett sådant beslut (prop. 2005/06:124 s. 65 f. och 95).

Av handlingarna framgår att M.O. bor i en hyreslägenhet tillsammans med sin 17-åriga son och sin sambo. Hon har ett arbete och tjänar 15 600 kr i månaden. Kontrolluppgifter till M.O:s taxering 2009 redovisar inkomster i form av lön m.m. om 185 885 kr och ränteutgifter om 21 224 kr. Enligt registerutdrag från augusti 2009 har M.O. ett knappt tjugotal enskilda mål aktuella hos Kronofogden avseende skulder om sammanlagt 105 128 kr. Av handlingarna framgår vidare att M.O:s sambo, som hyr familjens lägenhet och står för elabonnemanget, vid flera tillfällen och senast i juni 2010 har sagts upp till omedelbar avflyttning på grund av obetald hyra och underrättats om att elen till lägenheten kan komma att kopplas från om han inte betalar förfallen skuld.

Regeringsrätten gör följande bedömning.

M.O:s skulder uppgår till betydande belopp och det står klart att hon inte har kunnat betala sina skulder i rätt tid och att denna oförmåga inte är enbart tillfällig. Hon får därför anses vara på obestånd.

En utbetalning av medlen i pensionsförsäkringen skulle ge M.O. möjlighet att betala en del av sina egna skulder. Utredningen ger emellertid inte stöd för antagandet att en utbetalning skulle kunna leda till annat än en tillfällig och partiell förbättring av hennes situation. I målet saknas uppgifter om försök att få till stånd en skuldsanering eller annan uppgörelse med M.O:s borgenärer. Det kan därför inte antas att en utbetalning av pensionsmedlen skulle innebära en varaktig lösning på M.O:s ekonomiska problem.

M.O. har uppgett att hon uppfattar sin situation som pressande och att hon mår mycket dåligt. Det har dock inte genom läkarintyg eller på annat sätt framkommit att hennes besvär skulle vara så allvarliga att inlåsningen av pensionskapitalet framstår som direkt stötande. Med hänsyn härtill kan inte heller synnerliga skäl för återköp anses föreligga. Överklagandet ska därför avslås.

Regeringsrättens avgörande. Regeringsrätten avslår överklagandet.

Föredragna 2010-08-25, föredragande Olsson, målnummer 7876-09 (I) och 6713-09 (II)

Sökord: Inkomstskatt; Pensionsfrågor

Litteratur: Prop. 1992/93:187 s. 205; prop. 1993/94:85 s. 52 f.; prop. 2005/06:124 s. 65 ff. och 95
